

Birkenes kommune

Folkehelseoversikt 2025

Birkenes kommune

Innhold

1. Hvorfor en folkehelseoversikt	4
2. Fokusområder	5
2.1 Utenforskap	6
2.2 Utfordringer innen helserelatert atferd	6
2.3 Demografiske utfordringer	6
3. Helsetilstand og påvirkningsfaktorer	7
3.1 Befolkningssammensetning	7
3.1.1 Alderssammensetning	7
3.1.2 Inn- og utvandring:	8
3.1.3 Utdanningsnivå	9
3.2 Oppvekst- og levekårsforhold	10
3.2.1 Barnehage og skole	11
3.2.2 Arbeid	13
3.2.3 Bolig	15
3.2.4 Økonomiske forhold	16
3.3 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø	18
3.3.1 Drikkevannskvalitet, vannkvalitet	18
3.3.2 Gang- og sykkelveier	19
3.3.3 Kollektivtransport, tilbud og tilgjengelighet	19
3.3.4 Tilgjengelighet – universell utforming	19
3.3.5 Turstier og turløyper, friluftsområder	19
3.3.6 Inneklima skoler, barnehager og offentlige bygg	20
3.3.7 Støyprobatikk	20
3.3.8 Lekeplasser	21
3.4 Skader og ulykker	21
3.4.1 Ulykkespunkt eller -strekninger	22
3.4.2 Spesielt utsatte skoleveier	22
3.4.3 Drukningsulykker	22
3.4.4 Brann	23
3.5 Helserelatert atferd	24
3.5.1 Fysisk aktivitet	24
3.5.2 Kosthold	25
3.5.3 Rusmidler	27

3.6 Helsetilstand.....	30
3.6.1 Opplevelse av egen helse	30
3.6.2 Psykisk helse.....	32
3.6.3 Fysisk helse	35
3.6.4 Levealder	36
3.6.5 Overvekt og fedme.....	37
3.6.6 Folkehelsebarometer Birkenes 2024:.....	39

1. Hvorfor en folkehelseoversikt

Ifølge Folkehelseloven §2-5 som handler om kommunens ansvar, heter det at

Kommunen skal ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne. Oversikten skal blant annet baseres på:

- opplysninger som statlige helsemyndigheter og fylkeskommunen gjør tilgjengelig etter §§ 20 og 25,*
- kunnskap fra de kommunale helse- og omsorgstjenestene, jf. helse- og omsorgstjenesteloven § 3-3 og*
- kunnskap om faktorer og utviklingstrekk i miljø og lokalsamfunn som kan ha innvirkning på befolkningens helse.*

Oversikten skal være skriftlig og identifisere folkehelseutfordringene i kommunen, herunder vurdere konsekvenser og årsaksforhold. Kommunen skal særlig være oppmerksom på trekk ved utviklingen som kan skape eller opprettholde sosiale eller helsemessige problemer eller sosiale helseforskjeller.

Forskrift om oversikt over folkehelsen stiller krav til at kommunens fireårige oversiktsdokument skal inneholde opplysninger om – og vurderinger av

- befolkningssammensetning
- oppvekst og levekårsforhold
- fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø
- skader og ulykker
- helserelatert atferd
- helsetilstand

Figuren viser at kommunens befolkning og befolkningssammensetning skal være utgangspunktet for å vurdere annen informasjon. Befolkningssammensetningen kan være en del av utfordringsbildet. Oppvekst- og levekårsforhold, helserelatert atferd og fysisk og sosialt miljø er alle eksempler på faktorer som er med på å påvirke helsesituasjonen.

Oversikten er utarbeidet etter veileder til lov og forskrift fra Helsedirektoratet.

Kilder som er brukt i oversikten er:

[Agdertall](#)

[Folkehelse i kommunene - FHI](#)

[Helsedirektoratet](#)

[Kommunehelse](#)

[NAV](#)

[Redningsselskapet](#)

[Statistisk sentralbyrå](#)

[Ungdata- resultater 2025](#)

Hvem har bidratt:

Folkehelsekoordinator

Samfunnsplanlegger

Teamleder helsestasjon

Rådgiver oppvekst

SLT-koordinator

Enhetsleder tjenester for hjemmeboende

Kulturrådgiver

Kommuneoverlege

2. Fokusområder

Birkenes kommune har levekårsutfordringer som har vedvart over tid. Vi har flere utfall både i folkehelseprofil og oppvekstprofil. Kommunen kommer dårlig ut på utdanningsnivå, ungt utenforskap fra skole og arbeid, andel med ytelser fra NAV, skoleprestasjoner og overvekt og fedme. Det vil ta tid å skape bedre levekår og øke sosial likhet, og denne utviklingen avhenger av en rekke forhold både i og utenfor vår kommune. Flere områder omhandler både individuelle faktorer som vaner og valg. Samtidig utvikles vaner, valg og muligheter i et samfunn der kommunen er med på å sette noe av rammene for lokalsamfunnet. Det er både nødvendig og nyttig at kommunen retter fokus mot noen få utvalgte områder, for å samle fokus på tvers av sektorer og ulike samarbeidende aktører. Vi har valgt ut følgende tre fokusområder for de neste årene:

- Utenforskap
- Utfordringer med tanke på helserelatert atferd
- Demografiske utfordringer

2.1 Utenforskap - Birkenes har en høy andel av unge (15-29 år) utenfor skole og arbeid (11,5%) samt en særlig høy andel av befolkningen (20-66 år) som mottar stønad til livsopphold (25%).

Lavt utdanningsnivå er den største risikofaktoren for å havne utenfor arbeid og utdanning, og det er særlig ungdom som er utsatt. I Birkenes er utdanningsnivået på universitets- og høyskolenivå lavere enn i Agder og på landsbasis. Dette kan være årsaken til noe av utenforskapet.

Birkenes er også en kommune med relativt lave boligpriser sammenlignet med f.eks kystkommunene i Agder. Dette gjør at utgiftene til livsopphold blir lavere og kommunen kan dermed trekke til seg personer fra andre kommuner som allerede lever helt eller delvis av stønader.

Yrkesrettede tiltak vil være viktig for å få flest mulig ut i jobb. Både for den enkeltes del, men også som et samfunnsnyttig tiltak.

2.2 Utfordringer innen helserelatert atferd – Kommunen scorer høyt på overvekt og fedme blant både unge og voksne. Det er også lavere andel som trener jevnlig.

Den generelle helsen til nordmenn er god. De siste 30 årene har alle grupper i landet fått bedre helse. I gjennomsnitt lever nordmenn nå mer enn 25 år lenger enn de gjorde i første halvdel av forrige århundre. De siste tiårene har livslengden økt med to-tre år hvert eneste tiår. Dette skyldes bedre levestandard og godt folkehelsearbeid, men også moderne medisinsk behandling har gitt viktige bidrag. Det er likevel store sosiale helseforskjeller i Norge, og de er økende. Helseforbedringen har vært størst for personer med lang utdanning og høy inntekt. De med best helse forbedres mest, de med dårligst helse forbedres minst. I Birkenes, hvor vi har stor andel av befolkningen med lav utdanning, har vi utfordringer med tanke på helserelatert atferd. Overvekt og fedme er mer utbredt enn ellers i landet både blant unge og voksne. Også når det gjelder fysisk aktivitet blant unge (17 år) ligger vi dårligere an. Det samme gjelder angående hvilke valg vi tar innenfor kosthold.

2.3 Demografiske utfordringer - Birkenes har en yngre befolkning enn gjennomsnittet, men vil allikevel møte utfordringer med synkende aldersbæreevne.

Det er klart at vi står overfor en utfordring med at aldersbæreevnen i kommunen endres. Vi blir færre i arbeidsfør alder i forhold til andelen som er gått ut av arbeid. **Kommunens** arbeid med helhetlig innsatstrapp blir viktig i denne sammenheng. *Sett i et flerårig perspektiv vil behovet for barnehager, skoler og omsorgstilbud endres dersom befolkningsprognosene slår til. Den forteller at vi kan få færre barnehagebarn, færre skoleelever og flere personer over 80 år. Utover økningen i omfang av tjenester, øker også kravet til kvalitet og flere tjenester blir rettighetsfestet. Alle disse forholdene stiller større krav til kommunen og gir økonomiske forpliktelser.* (Kommuneplanens samfunnsdel)

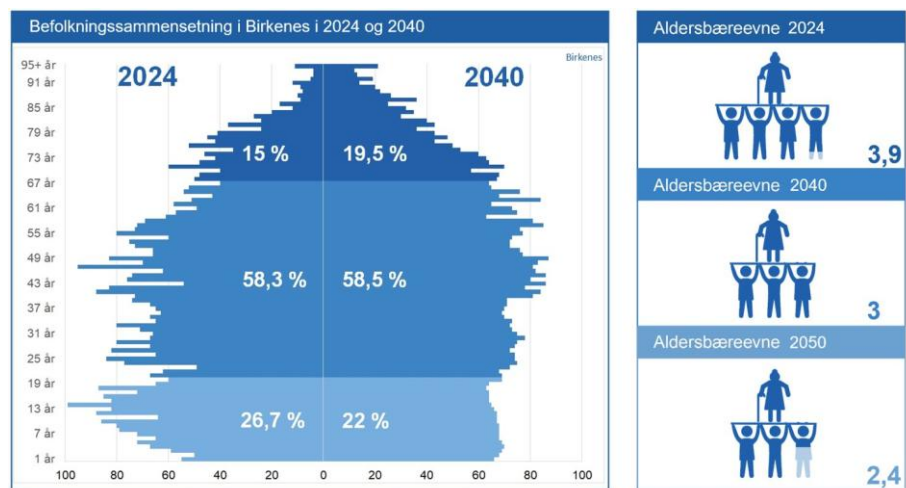
3. Helsetilstand og påvirkningsfaktorer

3.1 Befolkningssammensetning

Befolkningssammensetningen er et viktig grunnlag for å vurdere helsesituasjon, påvirkningsfaktorer og forstå det samla utfordringsbildet for folkehelse i kommunen.

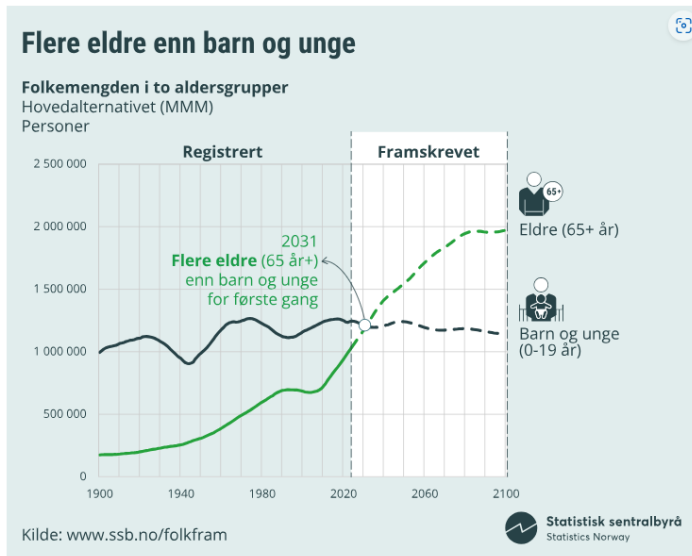
3.1.1 Alderssammensetning

Levealderen øker, og vi forventer en betydelig økning i antallet og andelen eldre i befolkningen fram mot 2050. Dette gjelder for Birkenes også, tross i at økningen av andelen eldre kommer noe senere her enn i mange andre kommuner. Med flere eldre i befolkningen øker også antallet som lever med flere sykdommer samtidig. Alt dette innebærer økt hjelpebehov fra familie og helse- og omsorgstjenestene. Det er ikke lenger snakk om en eldrebølge, men en varig demografisk endring som ikke vil stabilisere seg før rundt 2080-2090.

Nasjonal oversikt:

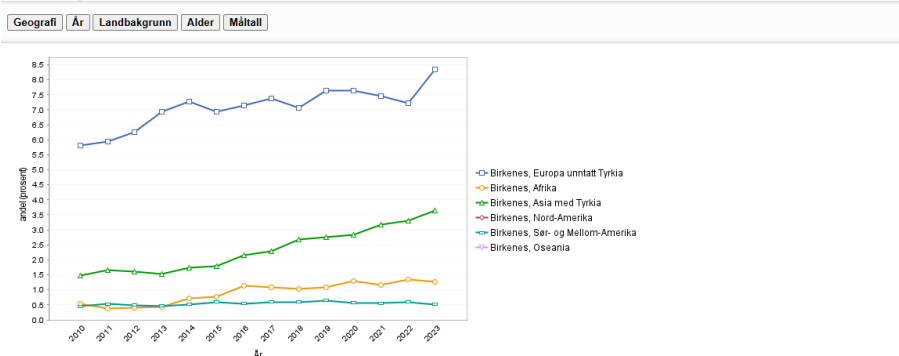

3.1.2 Inn- og utvandring:

Utenlands innvandring utgjør den største kilden til befolkningsvekst på Agder, og har betydd forskjellen mellom befolkningsvekst og nedgang for mange kommuner på Agder i perioden fra 2000. Samtidig ser det ut til at innvandrere etter en periode i opprinnelig tilflyttingskommune søker mot de større byene, enten innenfor landsdelen eller i andre deler av landet.

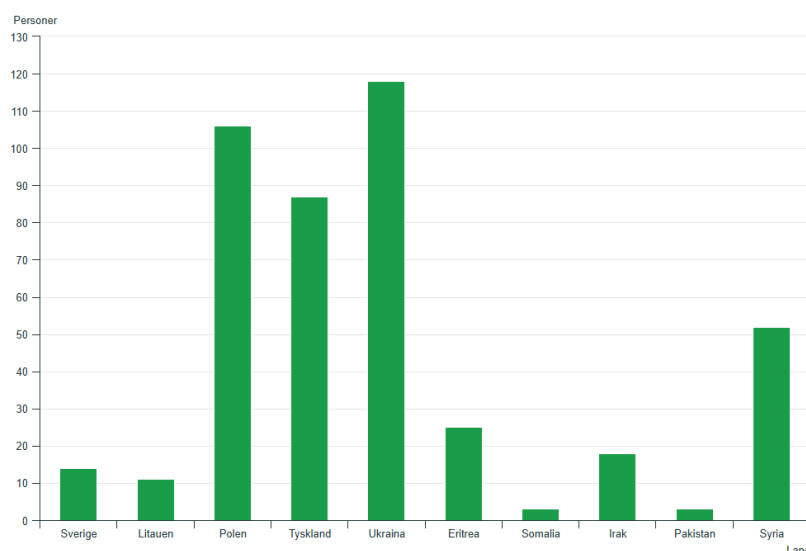
[Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre \(geografisk inndeling per 2024\) – alle aldre, andel \(prosent\)](#)

Endre utvalg av...

Personer med innvandringsbakgrunn i Birkenes, fra utvalgte land:

Det er store forskjeller innenfor de enkelte innvandrergroppene - på samme måten som det er store ulikheter i den etnisk norske befolkningen. Blant annet har mennesker med høy utdanning generelt bedre helse enn dem som har lav utdanning - uavhengig av landbakgrunn.

Generelle trekk blant innvandrere er at menn har høyere utdanning enn kvinnene, flere menn enn kvinner har fulltidsarbeid og flere menn enn kvinner lever alene.

Det er generelt rapportert om høyere forekomst av kroniske sykdommer og lidelser blant innvandrergroppene enn blant etnisk norske, og norskfødte rapporterer oftere at de har god helse sammenlignet med innvandrergroppene.

Likevel er det en del helsemessige gunstige trekk ved innvandrergroppene. De fleste innvandrergropper bruker betydelig mindre alkohol enn norske. Med unntak av én gruppe, er forekomsten av røyking blant innvandrerkvinner nesten lik null. Noen innvandrergropper bruker tradisjonelt mye frukt og grønnsaker - noe som reduserer risiko for flere kroniske sykdommer.

3.1.3 Utdanningsnivå

Det er veldokumenterte sammenhenger mellom utdanningsnivå, materielle levekår og helse. De fleste grupper i samfunnet har fått bedre helse i løpet av de siste 30 årene. Imidlertid har helsegevinsten vært størst for dem som allerede hadde den beste helsen - gruppen med lang

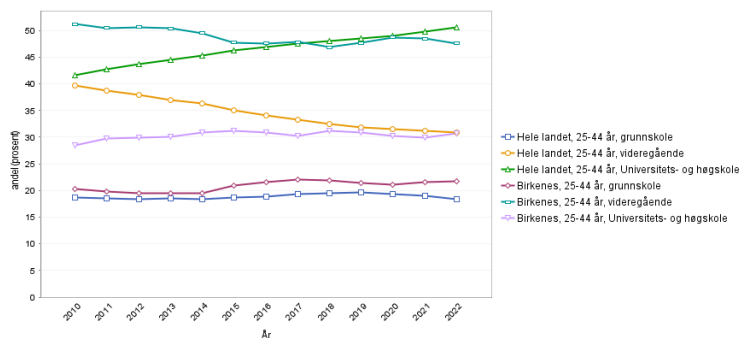

utdanning, god inntekt og som lever i parforhold. Helsegevinstene har ikke økt like mye for gruppen med lav utdanning og inntekt. Derfor har forskjellene i helse økt, særlig de siste ti årene.

Utdanningsnivå henger også sammen med risikofaktorer for hjerte- og karsykdommer: røyking, BMI, blodtrykk og kolesterol. Forskjellene er uavhengig av alder.

Levekår har betydning for motivasjon og evne til å opprettholde helsebringende levevaner som regelmessig fysisk aktivitet, sunt kosthold, avhold eller måtehold i bruk av tobakk og andre rusmidler.

Utdanningsnivå i Birkenes:

Det vi kan se av denne oversikten, er at Birkenes innbyggere har et lavere utdanningsnivå enn landsgjennomsnittet. Den største forskjellen ligger i andelen som tar høyere utdanning mot de som har videregående. I Birkenes hadde 30,7% i alderen 25-44 år høyere utdanning, mens landsgjennomsnittet lå på 50,6%. Andelen som kun har grunnskole, ligger også noe høyere i Birkenes. 21,7% i Birkenes mot 18,4% nasjonalt.

Birkenes har tradisjonelt sett vært ei industribygd med flere hjørnesteinsbedrifter. Her har det vært mulighet for ungdommer å komme seg inn på arbeidsmarkedet med kun grunnskole eller med fagbrev. Det at mange ungdommer velger å gå for yrkesrettet kompetanse, gjør at det kan være utfordrende å finne lærlingplass til alle som ønsker det.

3.2 Oppvekst- og levekårsforhold

Grunnlaget for framtidig helse blir lagt fra de første åra i livet. Barnehage og skole er viktige oppvekstarenaer med stor innvirkning på folkehelse. Hos voksne kan arbeidsplassen være en arena for personlig utvikling og sosialt fellesskap, men arbeidsplassen kan også være en arena for slitasje, risiko for ulykker og stress. Boligfaktorer som inneklime, størrelse,

plassering og utemiljø påvirker helsa. I hvilken grad innbyggerne eier eller leier bolig, standard, nabolagsprofil, omfang av støy og tilgang på lys er faktorer som også henger sammen med helse.

3.2.1 Barnehage og skole

For de minste barna ser vi at andelen barn som går i barnehage i Birkenes er lavere enn nasjonale tall. For 3-5 åringene, er andelen høyere og mer lik landsgjennomsnittet.

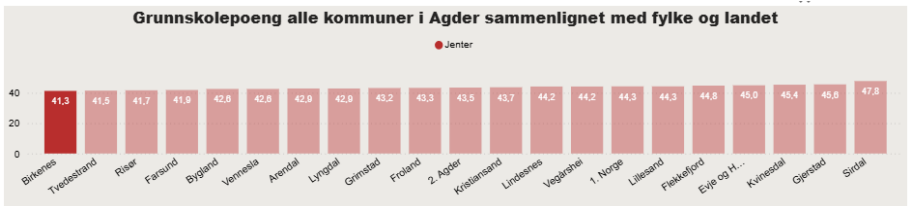
	Andel barn 1-2 år i barnehage, i forhold til innbyggere 1-2 år (prosent)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
4216 Birkenes	.	.	76,7	81,0	77,6	81,9	75,5
0928 Birkenes (-2019)	69,1	72,9	.	.	.	.	.

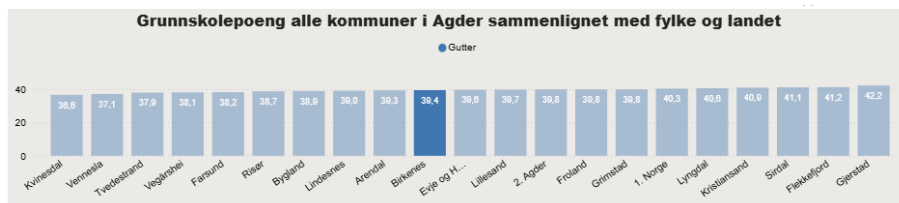
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
EAK Landet	83,4	84,3	85,4	87,0	87,7	88,6	89,4

	Andel barn 3-5 år i barnehage, i forhold til innbyggere 3-5 år (prosent)						
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
4216 Birkenes	.	.	95,2	94,5	95,1	93,9	97,2
0928 Birkenes (-2019)	93,1	92,6	.	.	.	.	.

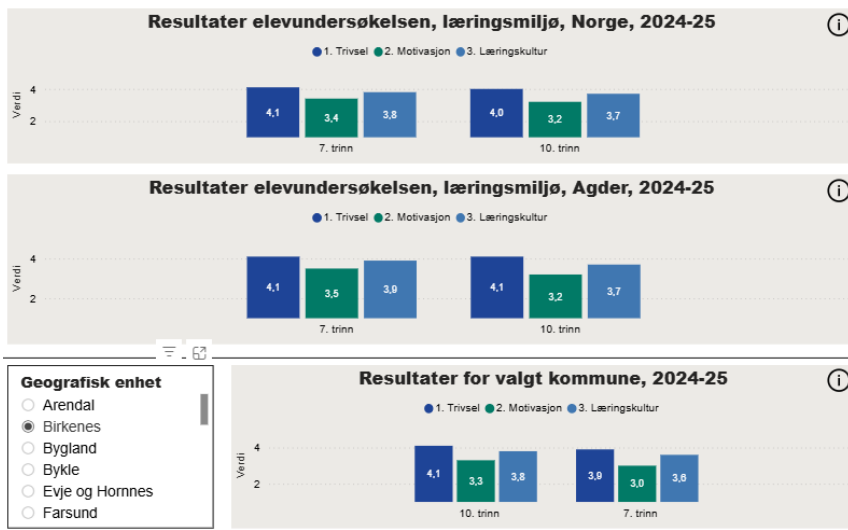
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
EAK Landet	97,1	97,0	97,3	97,4	97,1	97,2	97,4

Når det gjelder grunnskolepoeng i 2024, ligger vi lavest i fylket for jenter og litt under gjennomsnittet for gutter. Grunnskolepoeng er karaktersnittet for 10.trinn, multiplisert med 10.

Elevundersøkelsen 2024-25 viser hva grunnskoleelevene har svart om læringsmiljøet på skolen:

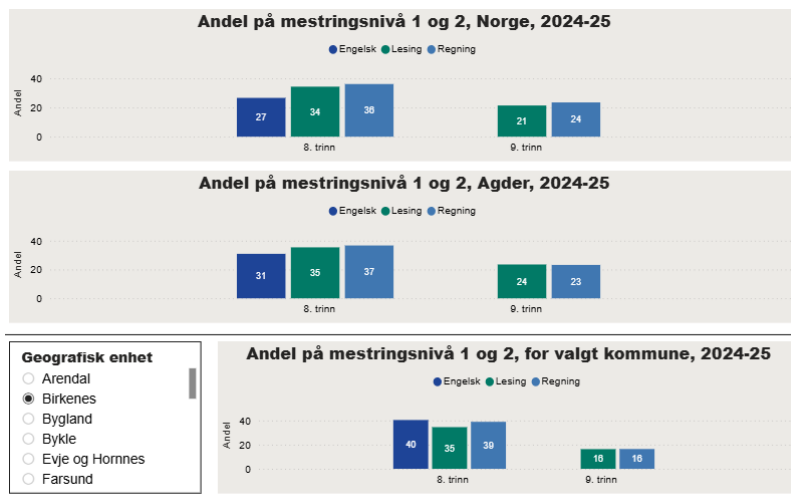

Last ned [datasett](#)

Kilde: trivsel, motivasjon, læringskultur - [Utdanningsdirektoratet](#)

Kilde: mobbing - [Utdanningsdirektoratet](#)

På nasjonale prøver i grunnskolen, kommer Birkenes dårlig ut på noen områder og bedre på andre. På prøvene for 5.trinn, kommer kommunen dårligst ut i fylket i både engelsk og lesing og nest dårligst i regning. På ungdomsskolenivå ser det noe bedre ut, særlig for 9.trinn:

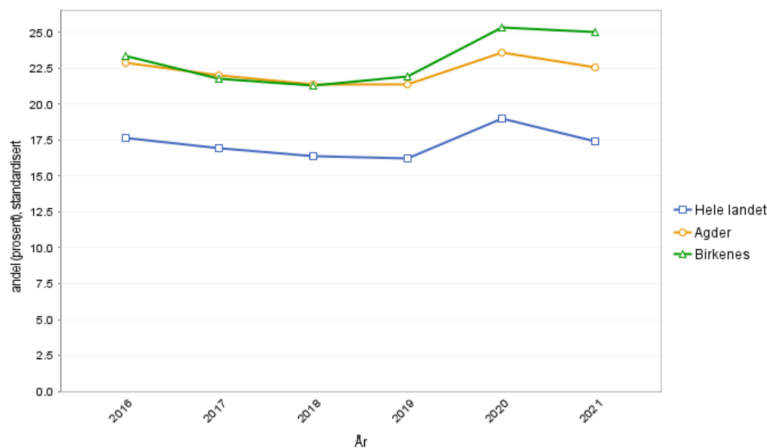
Last ned datasett benyttet til rapport: [datasett](#)

Kilde 5. trinn: [Utdanningsdirektoratet](#)

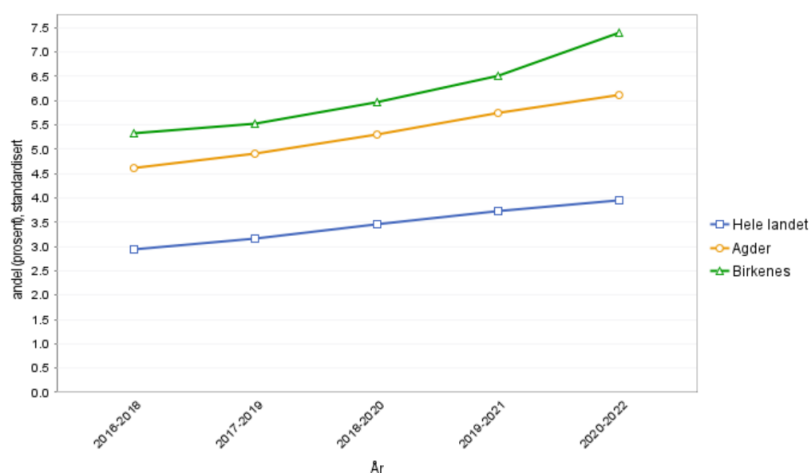
Kilde 8-9. trinn: [Utdanningsdirektoratet](#)

3.2.2 Arbeid

Andelen som mottar stønad til livsopphold (inkludert uføretrygd, AAP, overgangsstønad, arbeidsledighetstrygd, stønad til barnetilsyn og tiltaksmottakere), er høy i Birkenes (SSB):

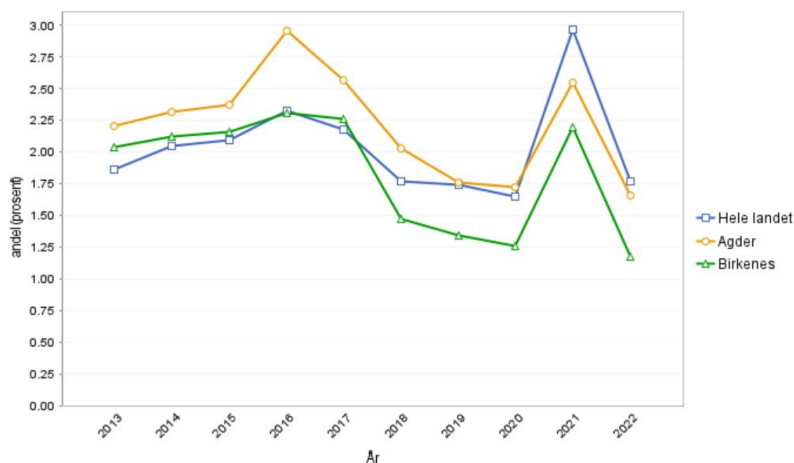

Andel av befolkningen (20-44 år) som mottar uføreytelser; varig uførepensjon og arbeidsavklaringspenger er også høy (SSB):

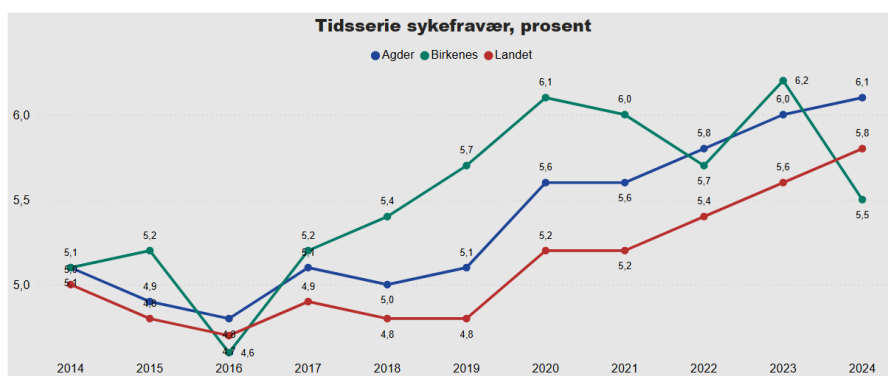

Grupper som står utenfor arbeidsliv og skole har oftere dårligere psykisk helse og mer usunne levevaner enn de som er i arbeid. De siste ti årene har andelen som får sykemelding og uføretrygd vært høyere i Norge enn i andre OECD-land. Økte helseproblemer i befolkningen kan ikke forklare dette. Årsakene til sykefravær og uførepensjon er vanskelige å fastslå. Ofte er de sammensatte, og forhold som usikker arbeidssituasjon, nedbemanning og livsstilsfaktorer kan påvirke sykefraværet og andelen som søker om uføreytelser. Flertallet av sykemeldinger og langvarige trygdestønader gis for muskel- og skjelettlidelser og psykiske lidelser som angst og depresjon. (FHI)

Arbeidsledigheten i Birkenes er lav, som vi ser av oversikten (SSB). 1,2% av befolkningen er registrerte arbeidssøkere hos NAV. Den unaturlige svingningen i 2021 skyldes pandemi og tiltak knyttet til denne. I og med at vi har en stor andel som mottar stønad til livsopphold, men få arbeidsledige, *kan* innebære at vi har en grad av skjult arbeidsledighet. Det vil si at noen er arbeidsledige uten å være registrert som dette. Noen som mottar stønad til livsopphold kan være arbeidsledige uten å være aktivt arbeidssøkende, eller at de er i tiltak som ikke regnes som arbeidsledighet.

Det legemeldte sykefraværet i kommunen var på 5,5%% i 2024. Dette er litt under nivå i Agder på 6,1% og landet for øvrig med 5,8%. Tallene viser imidlertid noen svingninger i kommunen fra år til år. Statistikk for fylket og landet viser en stigende trend.

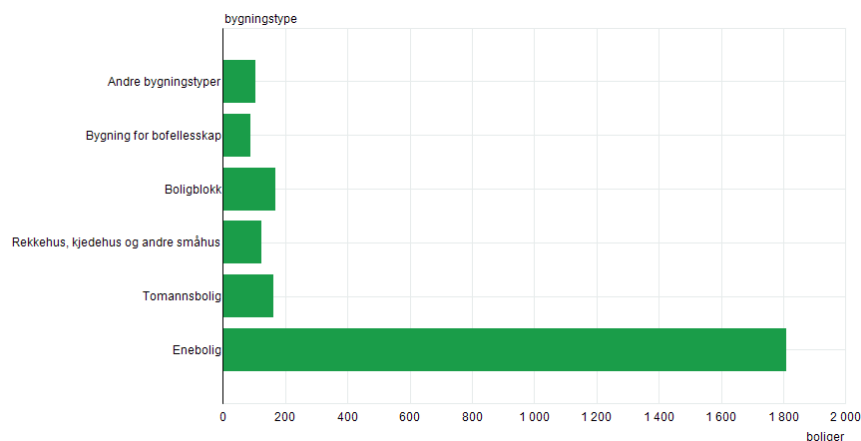

Last ned datasett benyttet til rapport: [datasett](#)

Kilde: NAV

3.2.3 Bolig

Det er flere som eier enn som leier bolig i Birkenes sammenlignet med nasjonale tall. Det er generelt lite trangboddhet og mange eneboliger. Dette kan være gunstig i noen sammenhenger, men behovet for mindre, lettstelte boliger vil øke de neste åra med tanke på at befolkningen blir eldre. Dette kan bli en utfordring.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Andelen som bor alene i kategorien 45 år+, er lavere i Birkenes enn i resten av fylket og landet. Tall i % (SSB):

År	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Geografi						
Hele landet	25	26	26	26	26	27
Agder	24	25	25	25	25	26
Birkenes	21	23	22	23	23	23

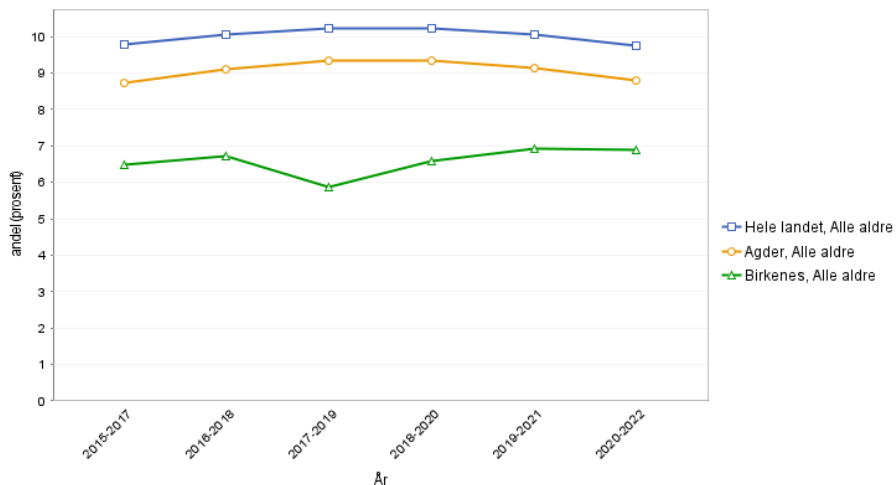
3.2.4 Økonomiske forhold

Når det kommer til økonomiske forhold, kommer Birkenes relativt bra ut på mange områder, til tross for at kommunen har en høy andel som mottar stønad til livsopphold.

Innbyggerne har en lavere grad av gjeld enn det som er snittet i fylket og landet. Talla viser andel husholdninger (prosent) med gjeld over tre ganger inntekt (SSB):

År	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Geografi						
Hele landet	20,6	21,2	21,4	22,1	21,5	20,8
Agder	21,5	21,1	20,6	20,7	19,7	18,9
Birkenes	21,2	20,1	19,1	18,7	17,7	16,4

Andel husholdninger som har en vedvarende lavinntekt (SSB):

Birkenes har også en høyere medianinntekt i husholdningene (560.000kr) enn Agder (534.000kr) og landet for øvrig (547.000kr) Tall fra 2020.

Inntektsulikheten i Birkenes er mindre enn fylket og landet ellers. Tallet viser forholdet mellom personen som befinner seg på 90-prosentilen og den som befinner seg på 10-prosentilen (SSB):

År	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Geografi						
Hele landet	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8	2,8
Agder	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,6
Birkenes	2,3	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3

Prosentandelen barn av sosialhjelpsmottakere er lav i Birkenes:

År	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Geografi							
Hele landet	5,9	6,4	6,5	6,2	5,8	5,7	6,3
Agder	5,9	6,6	6,6	6,4	6,2	5,8	6,1
Birkenes	2,2	1,6	1,1	1,5	0,9	2,0	1,7

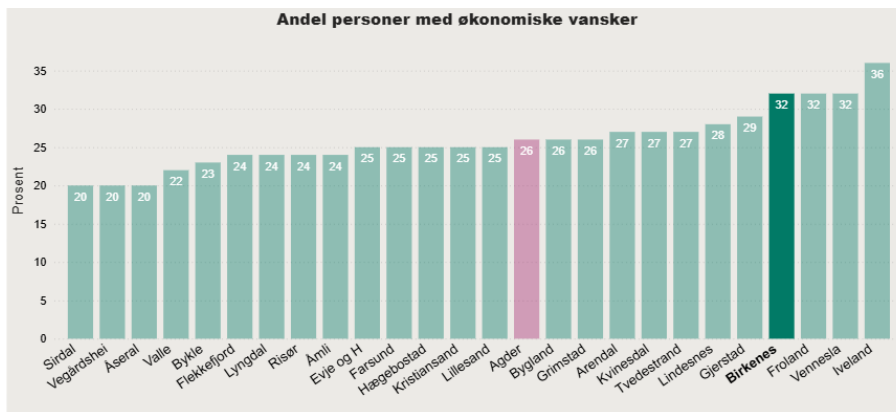
Noe av årsaken kan være at det også er lavere tall på eneforsørgere i Birkenes enn fylket og landet ellers.

I folkehelseundersøkelsen 2023, ble det spurt etter en mer subjektiv vurdering av egen økonomi. Folk ble spurt om hvor lett eller vanskelig det var for dem å få pengene til å strekke til i det daglige. Jo vanskeligere deltakere mener det er å få pengene i husholdningen til å strekke til, desto mindre gunstig helseatferd og desto mer negative

utfall på helse, sykdom, sosiale relasjoner og livskvalitet. Sammenhengene er i mange tilfeller svært sterke.

Vurdering av økonomien i husholdningen er selvsagt forskjellig fra mer objektive mål på økonomisk situasjon som personlig inntekt, husholdningsinntekt eller disponibel inntekt etter at nødvendige utgifter er dekket. Opplevelsen av økonomiske problemer kan allikevel ofte være en mer direkte belastende faktor enn det vi fanger opp med mer objektive mål. 32% i Birkenes opplevde at de hadde økonomiske vansker. Dette steg med 10% fra 2019.

3.3 Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø

Fysisk, biologisk, kjemisk og sosialt miljø er alle eksempler på faktorer som er med å påvirke helsesituasjonen. Fysisk miljø handler om utemiljø som f.eks. trafikk, forurensning og tilgang på grøntområde m.m. Men det handler også om fysisk innemiljø og universell utforming. Det sosiale miljøet kan være all sosial aktivitet som går for seg og er tilgjengelig for innbyggerne i kommunen. Det sosiale miljøet handler også om hvilke arenaer som er tilgjengelige, f.eks. uformelle møteplasser og universelt utforma områder.

3.3.1 Drikkevannskvalitet, vannkvalitet

Drikkevannskildene er grunnvann. Med unntak av høyt jern- og manganinnhold i Engesland vannverk, er kjemisk og mikrobiologisk kvalitet glimrende. Informasjon om drikkevannskvalitet finnes kun for den delen av befolkningen som er tilknyttet vannverk som forsyner minst 50 personer. På grunn av spredt bebyggelse er denne andelen lavere i Birkenes enn ellers i landet. Tall i prosent (Vannverksregisteret):

År	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Geografi						
Hele landet	88	88	88	88	88	89
Birkenes	53	61	62	61	60	59

Det at så mange innbyggere er tilknyttet mindre, private vannverk gjør at kommunen ikke har oversikt over vannkvaliteten til en stor del av befolkningen.

3.3.2 Gang- og sykkelveier

Det er godt utbygd nett av gang og sykkelstier i og nært sentrum av Birkeland. Det er etablert gang- og sykkelsti fra sentrum og opp til skoleområdene. Til og fra alle nye boligområder skal det være gang og sykkelveg. Nye gang og sykkelveier er bygget mellom Birkeland-Lillesand og Birkeland-Mollestad. I noen av de eldre boligområdene samt til nyere boligområder langs rv. 41 er det ikke opparbeidet gang- og sykkelveg eller bare på enkelte strekninger. På Herefoss og Engesland er det noen strekninger med gang- og sykkelveg, men bare i sentrumsområdene. Kommunen arbeider kontinuerlig med trafiksikkerhetstiltak. Kommunen har eget trafiksikkerhetsutvalg og arbeid med ny trafiksikkerhetsplan skal etter planen startes på i 2026.

3.3.3 Kollektivtransport, tilbud og tilgjengelighet

Det går bussruter mellom Birkeland og Lillesand, Birkeland og Kristiansand. I tillegg er det noe kollektivmulighet mellom Birkeland og Herefoss. Det går også buss fra Engesland til Vennesla om morgenen og retur på ettermiddagen på skoledager. Det er mulighet for skoleelever fra Herefoss å ta buss til Arendal med en avgang om morgenen og retur på ettermiddagen på skoledager. Generelt er ikke tilbudet godt utbygd og i store deler av kommunen er kollektivtilbud i praksis ikke-eksisterende.

3.3.4 Tilgjengelighet – universell utforming

Når det gjelder de kommunale byggene, oppgraderer kommunen i henhold til krav i forskrift mht. universell utforming når bygg renoveres. Det samme gjelder uteområder. Flere av turveiene nært sentrum er tilrettelagt og enkelte er også universelt utformet. Elvestien – Elveplassen og Birkeland barneskole - Tveide er strekninger som er gjort tilgjengelig. Kommunen har ikke en egen handlingsplan for universell utforming. Det er utarbeidet ledelinjer på bussholdeplasser langs Lillesandsveien. Det er utarbeidet ny Bussterminal på Myrane Trafikkareal

3.3.5 Turstier og turløyper, friluftsområder

Det er ca. 40 merka turstier av varierende lengde, de fleste i nærheten av der folk bor, 46 km oppkjørte maskinpreparerte skiløyper, 28 merka toppturer, 3 lysløyper. Det er 9 friluftsområder som er tilgjengelige for allmennheten;

- Tovdalselva friluftsområde m/ 3,2 km elvesti med infotavler, bord og benker underveis, fiskemuligheter, 2 sandvolleyballbaner, wc, 3 gapahuker. Deler av stien er universelt utformet. Er linket til andre turstier i området. Nær Birkeland sentrum.
- Berse m/sandstrand, flytebrygge, stupetårn, grøntområde, tursti, WC, lekeplass. Deler av området er universelt utformet. Nær Birkeland sentrum

- Digerhaug friluftsområde med gapahuk, utendørs treningsapparater, tursti, benker osv. Deler av området er universelt utformet. Nært sykehjem og rehab. Nær Birkeland sentrum
- Birkenesparken. Drives av Birkenes IL – åpen for allmennheten. Nytt friidrettsanlegg med løpebane ble åpnet i 2022. Høsten 2023 kom ny innendørs kunstgresshall med løpebaner langs langsiden og hoppegrop med tilløp på kortsiden. Her er også utendørs fotballanlegg, minipark for barn, sandvolley, tennisbane, asfaltert rulleskiløype (kan også brukes av rullestolbrukere og andre turgåere), lysløype, skiskytteranlegg samt utendørs treningspark med styrketreningsapparater. Nær Birkeland sentrum
- Birkeland/Valstrand skoleområde. Turstier, gapahuk, akebakke og idrettsanlegg. Frisbeegolfbane ved Valstrand. Nær Birkeland sentrum
- Tobias jorde midt i sentrum. Park, tursti, noen mindre lekeapparater for barn. Skilekområde på vinteren.
- Ogge - et padleeldorado. Innlandsvann med 365 øyer. Ca. 15 km fra Birkeland sentrum. Regionalt friluftsområde. Tilrettelagte overnattingsplasser med WC, bålplasser mm. Dikesholmane spesielt tilrettelagt med flere gapahuker, båter, kanoer, tursti mm. Driftes av Midt -Agder Friluftsråd.
- Øynaheia/Toplandsheia. Skiutfartsområde for hele Sørlandet. Maskinpreparerte løyper ca. 15 km fra Birkeland sentrum. Driftes av Øynaheia løypelag.
- Flakkeheia. Turstinett, 4 gapahuker, bord og benker.
- Dagsturhytta på Herefoss, oppført i 2022. Et samarbeidsprosjekt mellom fylkeskommunen, SR-bank, kommunen og Herefoss IL.

Det er flere badeplasser i Birkenes. En av de mest brukte er badeplassen i Berse. Det er mulig å komme trinnfritt helt ned til stranden, men det er ikke gjort tiltak med for eksempel rekkverk. I Kirkekilen på Herefoss er det opparbeidet badestrand med volleyballbane og badebrygge med stupetårn. Ved Prestebruna nær Engesland er det også fine bademuligheter. Tovdalselva er også mye brukt til bading.

3.3.6 Inneklima skoler, barnehager og offentlige bygg

De fleste barnehagene i Birkenes er relativt nye og har godt inneklima. Valstrand skole ble renoveret i 2010/11 og Birkeland skole i 2017. Inneklima her er stort sett godt. I perioder oppleves det utfordringer med temperaturstyring. Engesland skole er noe nedslitt, men har fått oppgradert ventilasjonsanlegg de siste 4-5 årene. I andre offentlige bygg anses inneklima som tilfredsstillende.

3.3.7 Støyproblematikk

Samlet sett er støyproblematikken i Birkenes liten.

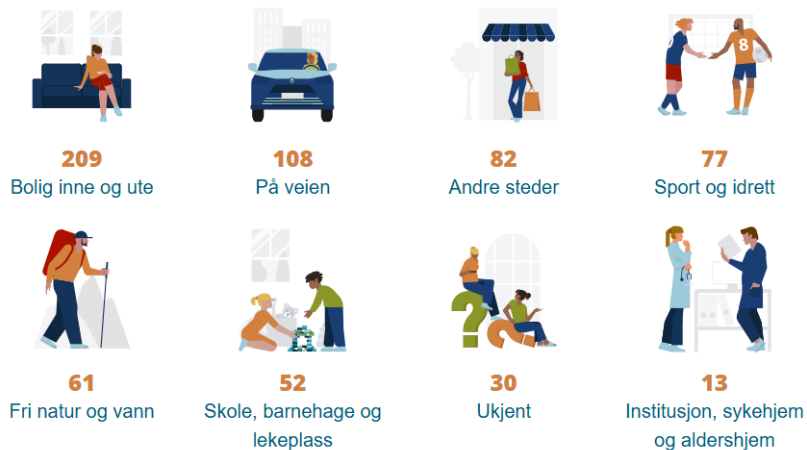
3.3 8 Lekeplasser

Det er liten oversikt over eldre lekeplasser i eldre boligområder. I nye boligområder er det avsatt godt med arealer til lek. Kommunen har ikke oversikt over alle lekeplassene i kommunen eller tilstanden deres. Normalt er det ulike velforeninger som drifter lekeplassene i kommunen.

3.4 Skader og ulykker

- Hvert år dør om lag 2 500 personer av skader i Norge, og 12 prosent av befolkningen blir årlig behandlet av lege for skader.
- Dødsfall er først og fremst knyttet til fall, forgiftningsulykker (inkludert overdoser) og trafikkulykker.
- Ulykker og selvmord er de viktigste dødsårsakene for nordmenn under 45 år.
- I alle aldersgrupper er det flere menn enn kvinner som dør i ulykker, men fra 50-års alderen behandles kvinner oftere på sykehus for skader
- Personer fra lavere sosioøkonomiske grupper er mer utsatt for skader enn personer fra høyere sosioøkonomiske grupper.
- Internasjonalt peker Norge seg ut på skadestatistikken med lave tall for trafikkulykker, men høye tall for hoftebrudd.
- Alkohol og andre rusmidler er en medvirkende faktor ved mange skader, særlig i trafikken.

For kommunale/fylkesvise tall, se 3.4.1 om trafikkulykker og 3.4.4 om drukning. Basert på nasjonal statistikk kan vi regne ut hvor ulykkene i Birkenes vil skje (skadebarometeret.no) Ulykke er her definert som alle små og store hendelser der lege er involvert.

3.4.1 Ulykkespunkt eller -strekninger

Fv. 402 har tidligere vært en ulykkesbelastet strekning. Den er nå utbedret og det er nå svært forbedret sikkerhet, med gang- og sykkelvei hele veien mellom Lillesand og Birkeland. Deler av RV 41 er av en slik art at den er trafikkfarlig (for smal og svingete veg), mens et stykke av veien fra Søre Herefoss og nordover mot Herefoss er blitt oppgradert og ferdigstilles i 2025.

De siste ti årene har det ikke vært noen dødsulykker på veiene i Birkenes (SSB):

12044: Personer drept eller skadd i veitrafikkulykker, etter statistikkvariabel og år. Birkenes.

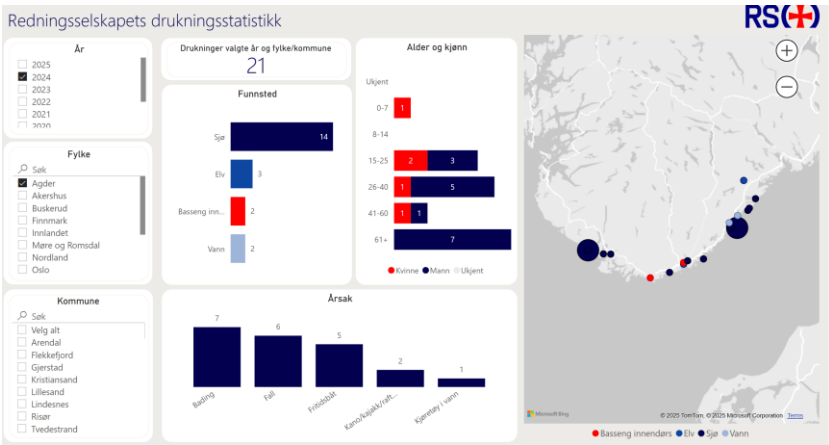

3.4.2 Spesielt utsatte skoleveier

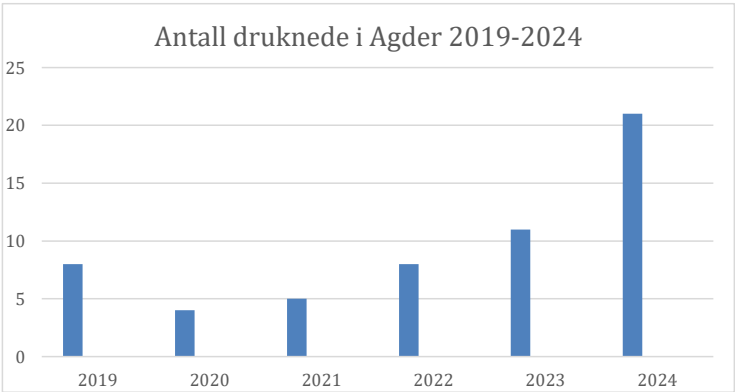
Deler av Nordåsstien har ikke gang og sykkelveg/fortau, samt at sykkelvegen over til Nordåsstien i praksis fører ut i en bilveg uten fortau. Fra Flakk, via et boligområde ved industriområdet langs fv257 er det en strekning uten fortau og mye trafikk med blant annet lastebiler og personbiler. Deler av fv256 er også vurdert som trafikkfarlig skolevei. Det er også flere mindre veier i boligområder som bør vurderes utbedret. Ny trafiksikkerhetsplan skal etter planen igangsettes i 2026.

3.4.3 Drukningssulykker

2024 var et dystert år når det gjelder drukningsulykker i Agder og fylket topper dermed statistikken nasjonalt. 21 personer døde. Ingen av disse ulykkene skjedde i Birkenes.

Utvikling over tid (Redningsselskapet):

3.4.4 Brann

Statistikk fra SSB viser 64 utrykninger i Birkenes fra Kristiansandsregionen brann og redning i 2024. 3 av disse var boligbranner.

	2020	2021	2022	2023	2024
Antall boligbranner (antall)					
4216 Birkenes	2	1	0	1	3
Antall bygningsbranner (antall)					
4216 Birkenes	4	1	3	2	3
Antall utrykninger (antall)					
4216 Birkenes	67	74	65	59	64

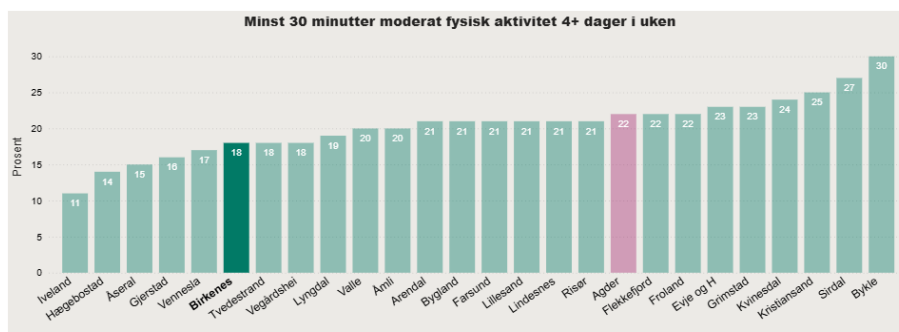

3.5 Helserelatert atferd

3.5.1 Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet omfatter mer enn trening. Andelen som trener sjeldnere enn ukentlig kan likevel si noe om det fysiske aktivitetsnivået. Fysisk aktivitet forebygger sykdom og plager, gir bedre fysisk funksjon, flere friske leveår og forebygger for tidlig død.

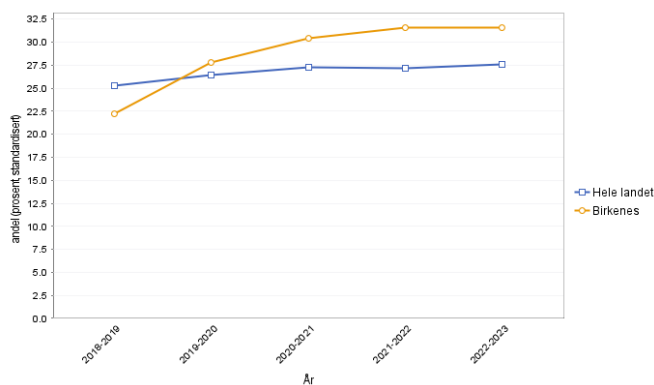
Folkehelseundersøkelsen i 2023 viser at den voksne befolkningen i Birkenes trener sjeldnere enn i resten av fylket:

Last ned datasett benyttet til rapport: [datasett](#)

Kilde: Folkehelseundersøkelsen. Rapport med utfyllende informasjon finner du [her](#).

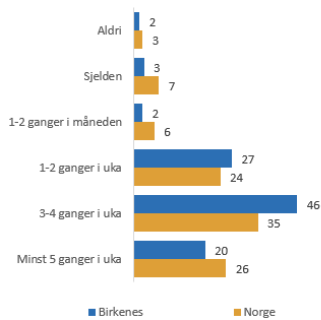
Diagrammet nedenfor viser selvrapportert aktivitet blant 17-åringer i nettbasert sesjon til forsvaret. Tallene viser andelen som trener sjeldnere enn ukentlig. (Vernepliktsverket)

Ungdataundersøkelsen i 2025 viser at ungdomsskoleelevene trener oftere enn eldre ungdommer:

Hvor ofte er du så fysisk aktiv at du blir andpusten eller svett? Prosent i Birkenes kommune og nasjonalt

Birkenes kommune har flere arenaer tilrettelagt for fysisk aktivitet. Det er idrettsanlegg ved skolene i kommunen. I Birkenesparken er det flere ulike anlegg blant annet for hhv friidrett, fotball, volleyball og tennis. Ved Birkeland skole er det en liten pump-track-bane til sykling. Sykkelgruppa i Birkenes idrettslag har i 2025 også åpnet en større pump-track-bane i Villaveien på Birkeland, åpen for allmennheten.

Birkenes idrettslag har ca. 1100 medlemmer fordelt på ti idretter. Idrettslagene følger den eldre kommuneinndelingen, så vi har også Gry IL (Vegusdal) med 164 medlemmer og Herefoss IL med 217 (Tall fra 2024)

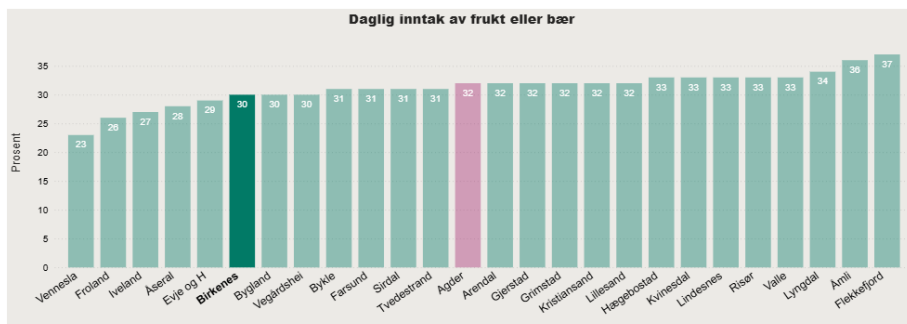
3.5.2 Kosthold

Helsedirektoratet anbefaler at vi reduserer inntaket av sukkerholdig drikke, og at vi bør innta minst «5 om dagen» med grønnsaker/frukt/bær. Videre anbefaler de å spise mer fisk.

I Agder har det vært en positiv utvikling i andel som spiser frukt, bær og grønnsaker daglig, samt fisk 2-3 ganger i uken eller oftere fra 2019 til 2023. Størst økning har det vært i andel som daglig spiser grønnsaker hvor andelen har økt fra 36 prosent til 41 prosent.

På disse kostholdsvariablene skårer Agder allikevel noe under gjennomsnittet enn andre fylker som har gjennomført undersøkelsen i samme periode.

Befolkningen i Birkenes ligger litt under snittet i Agder når det gjelder gode valg angående kosthold:

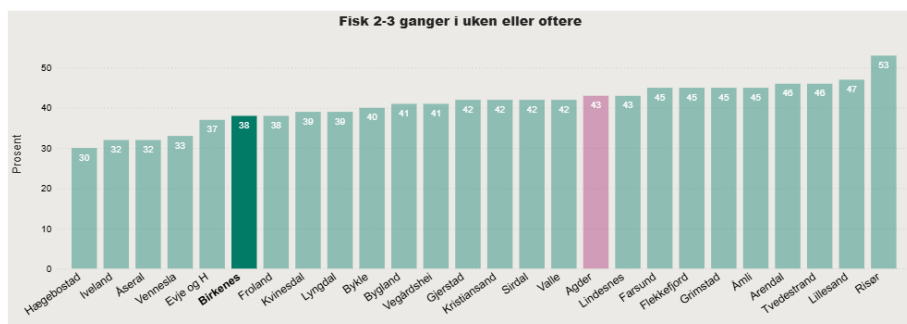
Kilde: Folkehelseundersøkelsen. Rapport med utfyllende informasjon finner du [her](#).

Last ned datasett benyttet til rapport: [datasett](#)

Kilde: Folkehelseundersøkelsen. Rapport med utfyllende informasjon finner du [her](#).

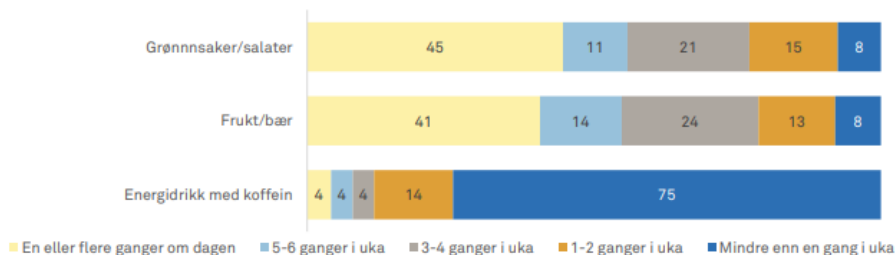
Last ned datasett benyttet til rapport: [datasett](#)

Kilde: Folkehelseundersøkelsen. Rapport med utfyllende informasjon finner du [her](#).

Last ned datasett benyttet til rapport: [datasett](#)

Ungdommene i Birkenes oppgir å spise frukt og grønt noe oftere. Her er det stilt spørsmål om hva ungdommen vanligvis spiser eller drikker det som står under (Ungdata-25).

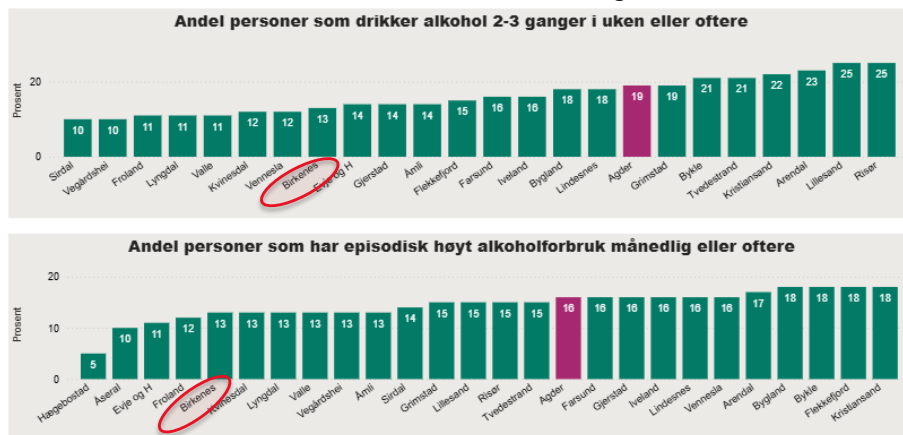

3.5.3 Rusmidler

Folkehelseundersøkelsen i Agder har flere spørsmål om alkoholbruk i befolkningen. Andelen som svarer at de drikker alkohol 2-3 ganger i uken eller oftere har holdt seg stabil på 19 prosent i perioden 2015 til 2023.

Andelen varierer imidlertid en del i kommunene, der de "urbane" kommunene langs kyststripa har høyere andeler.

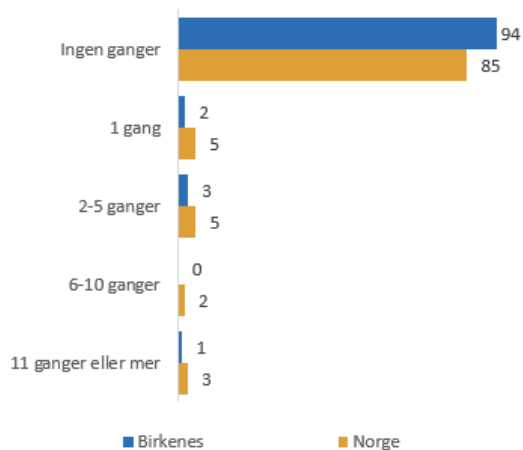
Vi ser at alkoholforbruket i Birkenes er lavere enn ellers i Agder:

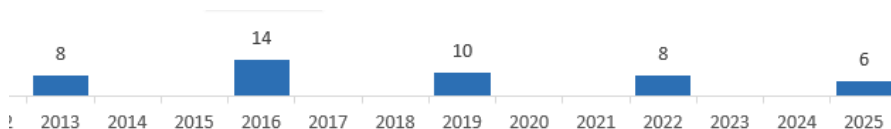
Last ned datasett benyttet til rapport: [datasett](#)

Kilde: Folkehelseundersøkelsen. Rapport med utfyllende informasjon finner du [her](#).

Ungdata 2025 viser at bruken av alkohol er noe dalende blant ungdomskolelevne. Her er tall på hvor mange ganger de har svart at de har vært beruset siste året:

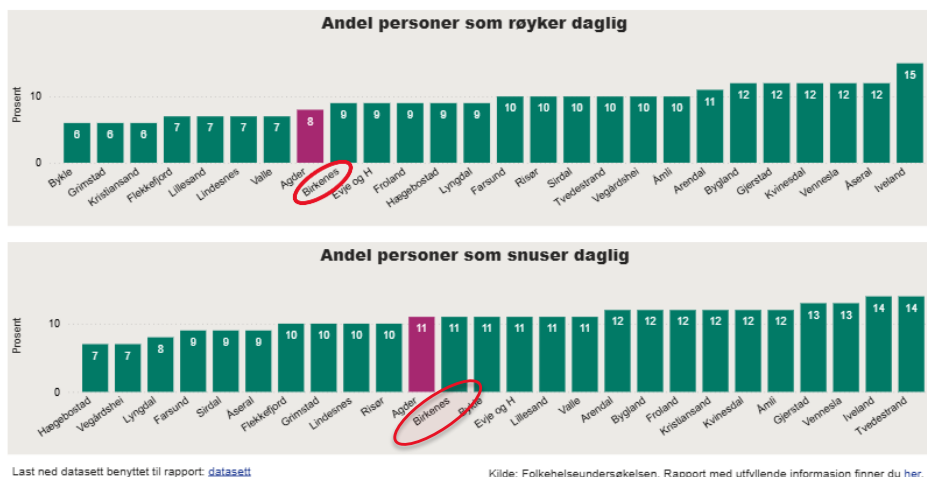
Prosentandel fra 2013 til nå som har svart at de har vært beruset siste året:

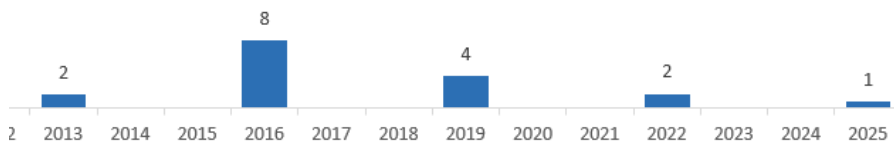
Når det gjelder tobakk, har det vært en reduksjon i andelen som røyker daglig i Agder i perioden 2015 til 2023. Dette samsvarer med tall for resten av landet. Tall fra folkehelseundersøkelsen viser at andel dagligrøykende er redusert fra 12 prosent i 2015 til 9 prosent i 2019 og 8 prosent i 2023.

Tilsvarende har andelen som snuser daglig økt i perioden og i 2023 er andelen 11 prosent.

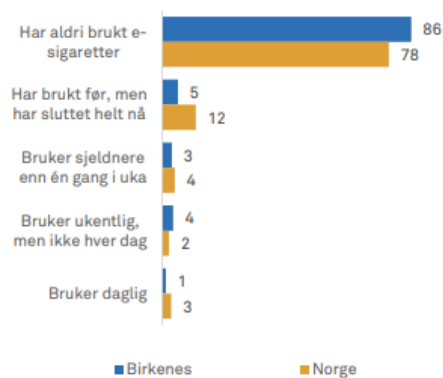
Tall fra Birkenes ligger nær gjennomsnittet i fylket.

Når det gjelder tall fra Ungdata 2025, ser vi en tydelig nedgang i andelen som røyker daglig eller ukentlig hos ungdomsskoleelevene:

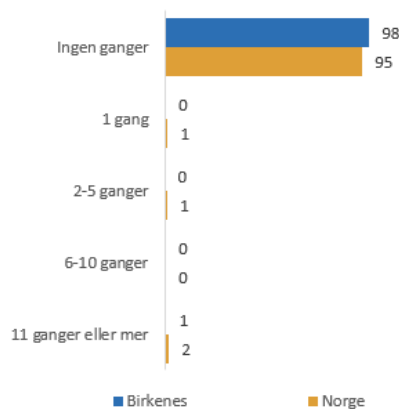
Vaping/e-sigaretter har i en viss grad tatt over for tradisjonelle sigaretter blant ungdommene:

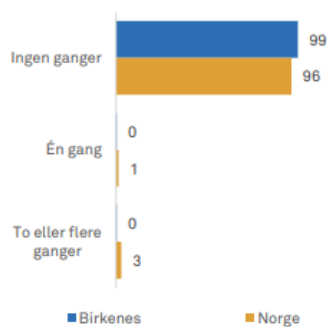

Når det gjelder bruk av narkotika, viser Ungdata-25 at Birkenes ligger lavt.

Hvor mange ganger i løpet av det siste året har du brukt hasj eller marihuana? Birkenes kommune og nasjonalt

Hvor mange ganger i løpet av det siste året har du brukt andre narkotiske stoffer enn hasj eller marihuana? Birkenes kommune og nasjonalt

3.6 Helsetilstand

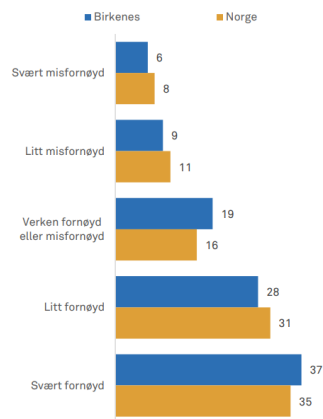
Helsetilstand i en befolkning refererer til den generelle helse og velvære blant innbyggerne, inkludert forekomsten av sykdommer, livsstilsfaktorer, og tilgang til helsetjenester. Det gir et bilde av hvor godt en befolkning har det fysisk og mentalt, og kan påvirkes av sosioøkonomiske forhold, miljø, og genetiske faktorer.

3.6.1 Opplevelse av egen helse

Egenvurdert helse er en viktig indikator for sykkelighet og bruk av helsetjenester, og brukes til overvåking av befolkningens helsestatus over tid.

I Ungdata-25, fikk ungdommene spørsmål om hvor fornøyd de var med egen helse.

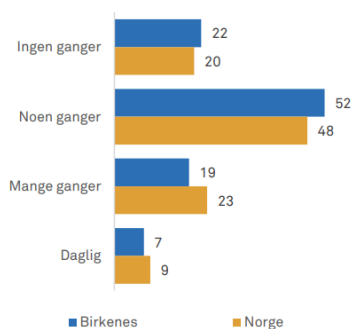

Figuren viser resultatet sammenlignet med nasjonale tall.

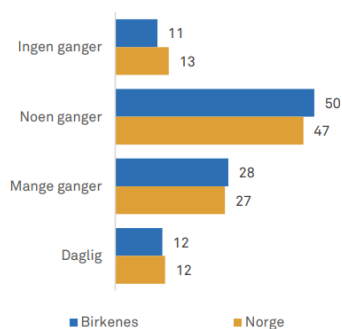
Andelen som er fornøyd med egen helse synker for hvert år i ungdomsskolen, og jenter er noe mindre fornøyd med egen helse enn guttene.

De unge blir også spurt om hvor plaget de er på ulike områder:

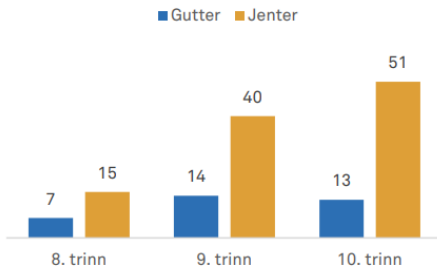
Har du vært plaget av hodepine siste måned?
Birkenes kommune og nasjonalt

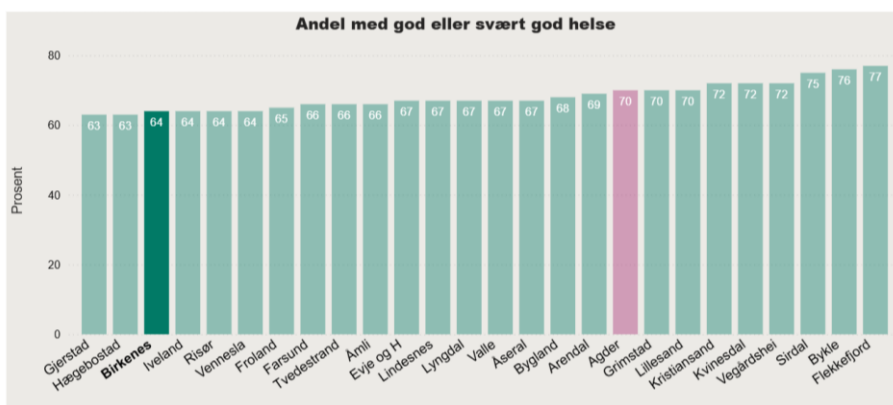
Har du hatt andre fysiske plager (for eksempel kvalme, vondt i magen, smerter i ledd, nakke eller muskler) siste måned?
Birkenes kommune og nasjonalt

Bruken av reseptfrie smertestillende er relativt høy. Her ble elevene spurt om de bruker dette ukentlig eller daglig. Jentene skiller seg ut og bruken er hyppigere jo eldre de blir. Ungdata junior for mellomtrinnet viser at bruken er høy også for de yngre barna.

I folkehelseundersøkelsen i Birkenes 2023, svarer befolkningen dette om egen egenvurdert helse:

Andelen som svarer at de opplever å ha god eller svært god helse, har sunket fra 71% i 2019 til 64% i 2023.

Andelen av befolkningen i Birkenes som er fornøyd med egen helse er økende fra 30 år og oppover. 69% av befolkningen 70år+ har svart at de har god eller svært god helse mens 60% av de i alderen 30-39 år svarer det samme. Dette er muligens et noe uventet funn der en forklaring kan være at man vurderer helsen ut ifra sin alder, og at man sammenligner seg med de som er jevngamle. Alternativt kan det tenkes at utvalget inkluderte mange relativt friske eldre.

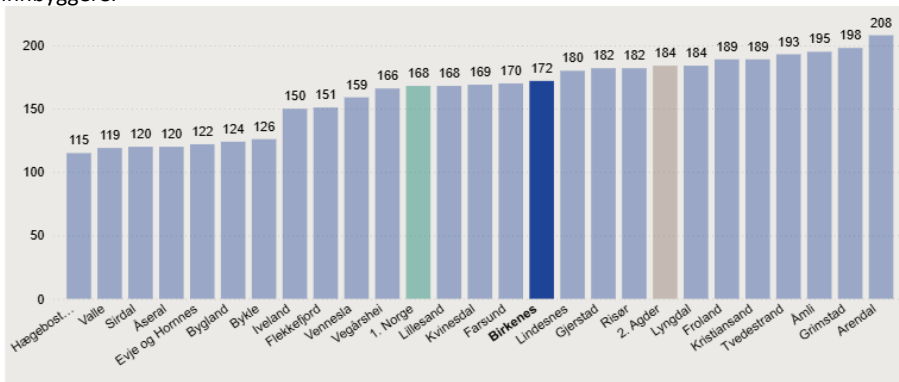
3.6.2 Psykisk helse

Når vi snakker om psykisk uhelse, skiller vi mellom psykiske plager og psykiske lidelser. Psykiske plager beskriver plager som for eksempel engstelse, nedstemthet og uro. Psykiske plager er noe alle vil kjenne på regelmessig gjennom livet, ofte knyttet til hendelser og erfaringer. Plagene kan gi ulik grad av symptombelastning, fra lette til sterkere plager, uten at det karakteriseres som en lidelse.

Begrepet psykiske lidelser blir først brukt når symptombelastningen er stor, varer over tid og er av en slik karakter at kriteriene for en klinisk diagnose er oppfylt.

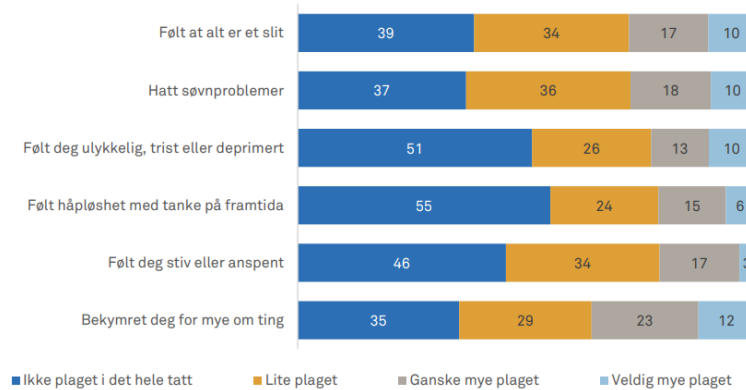
I Agder har vi høyere forekomst av psykiske lidelser og symptomer enn landet ellers. Birkenes ligger under fylkesgjennomsnittet, men over landssnittet. Resultat er pr 1000 innbyggere.

Kilde: [Kommunehelse statistikkbank, FHI](#)

Last ned datasett benyttet til diagram: [datasett](#)

I Ungdataundersøkelsen fikk ungdommene spørsmål om hvor plaget de var på ulike områder i løpet av den siste uka:

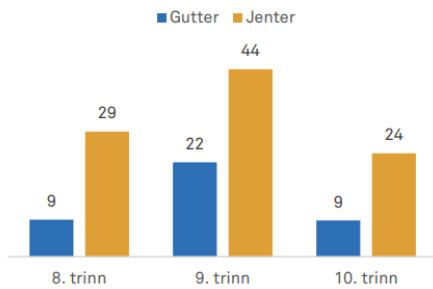

Særlig jentene rapporterer at de opplever mye stress og press. Der inkluderes både kroppspress, press om å gjøre det bra på skolen og i idrett og press om å ha følgere eller få «likes» på sosiale medier. Tall for Birkenes skiller seg ikke vesentlig ut fra nasjonale tall.

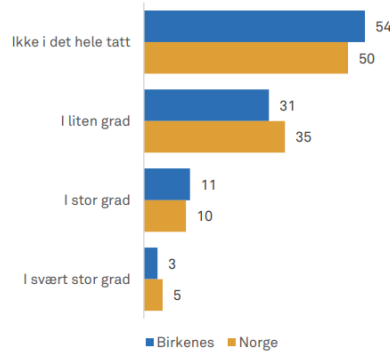
Kommentert [BS1]: Burde det vært sammenliknet med noe her? Agder? Landet?

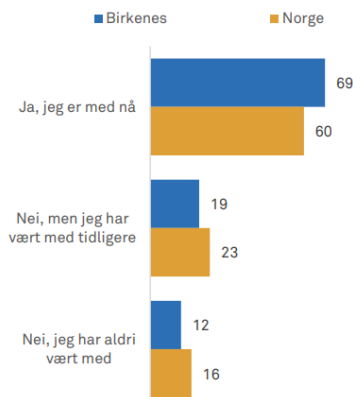
Prosentandel som opplever mye press på minst to områder. Blant gutter og jenter på ulike klassetrinn

Har du opplevd så mye press den siste uka at du har hatt problemer med å takle det? Birkenes kommune og nasjonalt

God psykisk helse er avgjørende for trivsel, mestring og aktiv deltakelse i samfunnet. Videre er trivsel, mestring og deltakelse med på å øke livskvalitet og bedre den psykisk helsa. Derfor er tidlig innsats, med helsefremmende og forebyggende tiltak allerede de 1000 første dagene av livet (helt fra graviditet) av betydning for psykisk helse og uhelse. Effektiviteten av tiltak styrkes ved tett samarbeid på tvers av tjenester, og involvering av arenaer der barn og familier er – helsestasjon, barnehage, skoler, møteplasser og andre fritidstilbud. I Birkenes har vi relativt god oppslutning om organisert fritidsaktivitet for barn og unge. Tall fra Ungdata der ungdomskoleelevene fikk spørsmål om de var eller tidligere hadde vært med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger etter fylte 10 år.

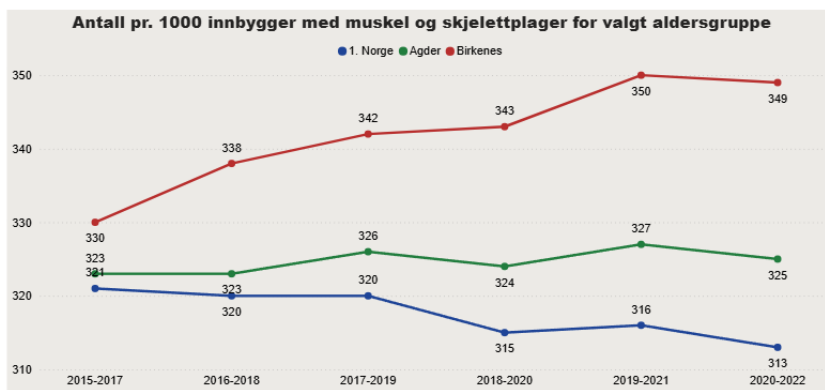
Det er behov for målrettet og effektiv behandling for dem som har psykiske plager og lidelser, samt godt samarbeid med fastlegetjeneste og spesialisthelsetjeneste. Også for voksne vil nærmiljøfaktorer som mestringsarenaer, møteplasser og aktivitetstilbud være av stor betydning for den psykiske helsa.

3.6.3 Fysisk helse

Hele 87% av vår sykdomsbyrde utgjøres av ikke smittsomme sykdommer, ofte forkortet til NCD (Noncommunicable diseases). Sykdommer som hører hjemme i denne sekkebetegnelsen er blant andre demens, de fleste krefttyper, diabetes og hjerte-karsykdom. I stor grad er det de samme risikofaktorene som ligger bak disse sykdommene der ernæring, tobakk, inaktivitet og alkohol er de viktigste faktorene. Dette betyr at forebygging av demens, kreft og hjerteinfarkt handler om mange av de samme tiltakene.

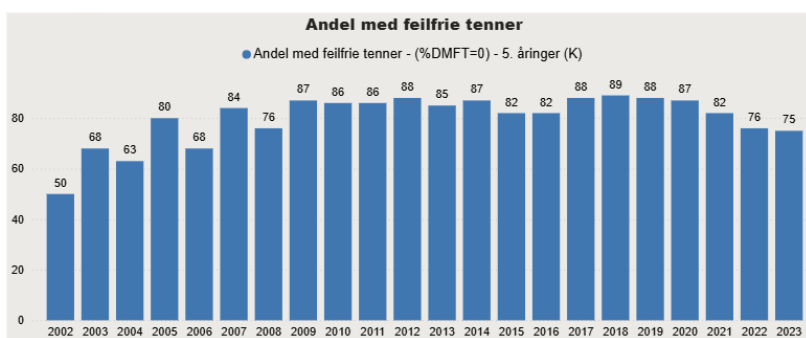
Birkenes ligger høyt på andel med muskel-og skjelettplager (0-74 år) og andelen har vært økende de siste årene:

Kilde: [Kommunehelse statistikkbank, FHI](#)

Last ned datasett benyttet til diagrammer: [datasett](#)

Når det gjelder tannhelse, oppgir 12% i Birkenes å ikke ha vært til tannlegen de siste to årene. Dette er ett prosentpoeng over fylkessnittet. Når det gjelder feilfrie tenner blant femåringer, er tallet noe synkende:

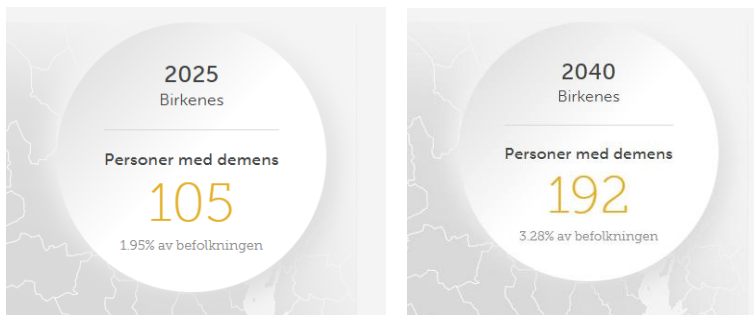
Kilde: Tannhelse, Agder fylkeskommune

Geografisk enhet Last ned datasett

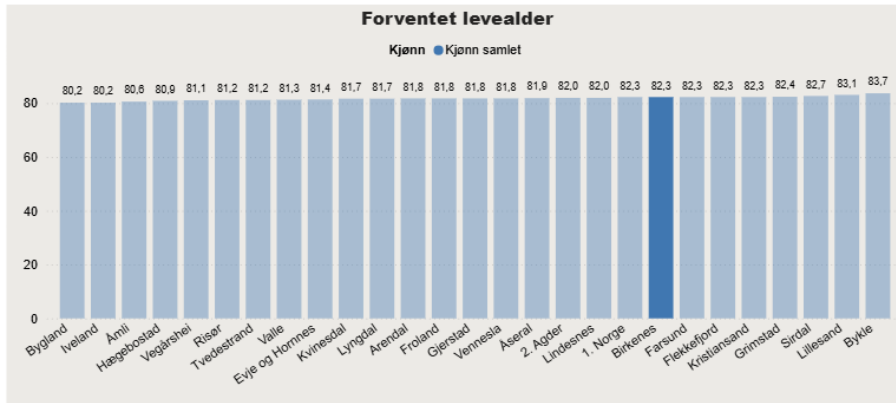
På grunn av økende levealder og en eldre befolkning, er demens en sykdom som vil øke de neste årene. Demens er fellesbetegnelsen på flere hjernesykdommer som medfører kognitiv svikt og andre funksjonstap som påvirker evnen til å klare seg selv i dagliglivet. Den mest vanlige årsaken til demens er Alzheimers sykdom (60-70%). Demens er ikke en del av normal aldring, selv om aller fleste demenstilfellene er knyttet til høy alder.

Alder og gener spiller en vesentlig rolle for utvikling av demens, men man antar at så mye som 40 prosent av all demens kunne vært unngått ved forebygging. Forebyggende faktorer er blant annet fysisk aktivitet, ikke-røyking og god kontroll av høyt blodtrykk. Sosial aktivitet beskytter. Diabetes, lav utdanning, fedme, nedsatt hørsel, depresjon, høyt alkoholforbruk, hodeskader og luftforurensing er risikofaktorer. Nasjonalt senter for aldring og helse har laget en prognose for antall med demens i Birkenes. Økt forekomst av demens vil skape utfordringer med tanke på økt behov for hjelpetjenester fra kommunen.

3.6.4 Levealder

Forventet levealder er en viktig indikator på den generelle helsetilstanden og livskvaliteten i et samfunn. Birkenes ligger på landsgjennomsnittet når det gjelder levealder. Kvinner har høyere forventet levealder enn menn, hhv 84,7 år mot 79,9 år, en forskjell på 4,8 år. Nasjonalt ligger forskjellen på 3,6 år mellom kjønnene.

3.6.5 Overvekt og fedme

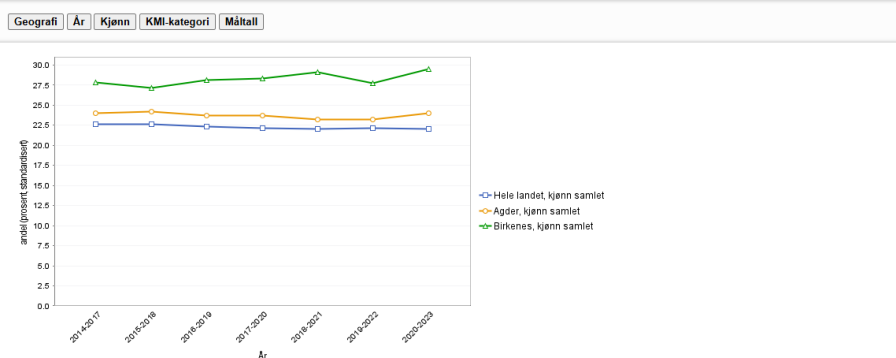
Overvekt og fedme gir økt risiko for mange ulike helseproblemer. Blant annet type 2-diabetes, hjerte- og karsykdommer, høyt blodtrykk, slitasjegikt i knær og hofter og enkelte kreftsykdommer som tykktarmskreft. Overvekt og fedme kan også ha alvorlige psykiske helsekonsekvenser. Det er ingen klar KMI-grense for når sykdomsrisikoen øker eller faller, overgangene er glidende.

Fysisk aktivitet, særlig dagliglivets aktiviteter, har sunket, og vi har nå et energiinntak (kaloriinntak) som ikke er tilpasset dette. I en situasjon med redusert aktivitetsnivå og stor tilgang på energitette matvarer er det lett å utvikle overvekt. Hos den enkelte vil også arvelige og psykiske faktorer spille en rolle.

Blant 17-åringer ser tallgrunnlaget slik ut (Vernepliktsverket):

Overvekt og fedme, 17 år, selvrapportert (inndeling per 1.1.2024) – overvekt inkl. fedme (KMI over 25), andel (prosent, standardisert)

Endre utvalg av...

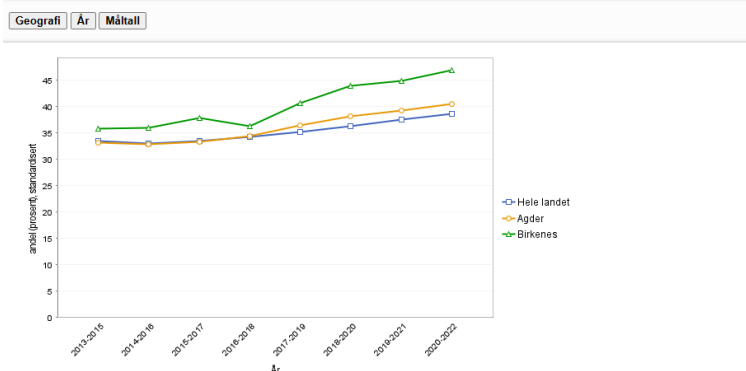

Dataene er basert på selvrapportert høyde og vekt oppgitt i den nettbaserte sesjon 1 til forsvarret. Ut ifra høyde og vekt er KMI beregnet. IOTF (International Obesity Task Force) sine alders- og kjønnsspesifikke grenseverdier er benyttet for å klassifisere overvekt og fedme.

Overvekt inkl. fedme, kvinner (inndeling per 1.1.2024) – andel (prosent), standardisert

Endre utvalg av...

Kilde: Medisinsk fødselsregister ved Folkehelseinstituttet

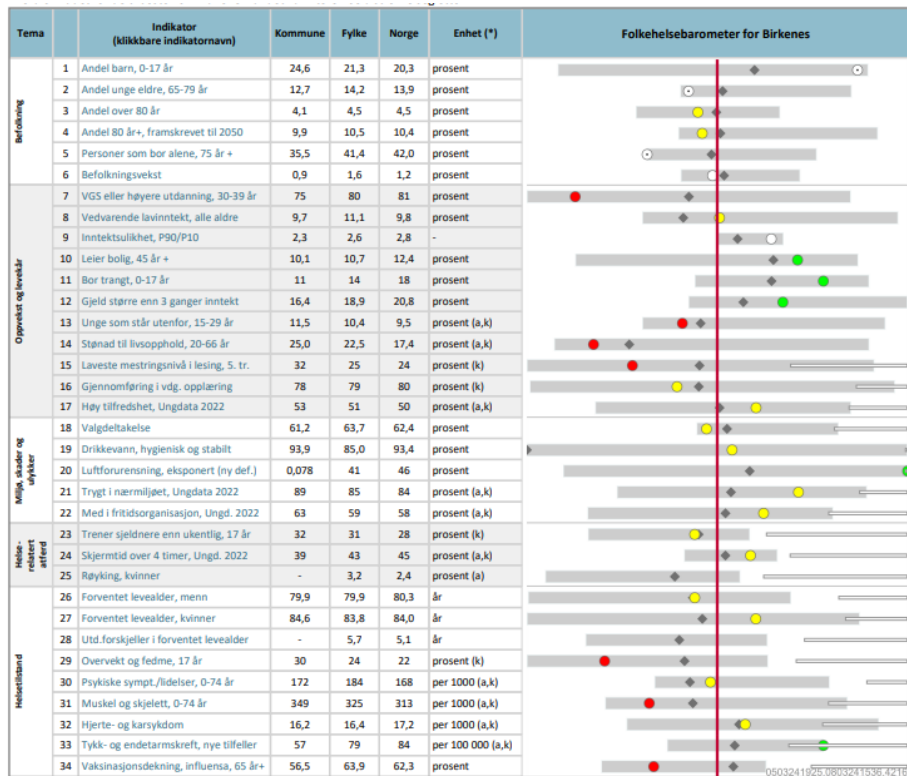
Grafen viser overvekt blant gravide ved første svangerskapskontroll, der Birkenes ligger klart over både tall for fylket og landet for øvrig.

Vi har også tall på egenrapport vekt i befolkningen via folkehelseundersøkelsen 2023. Disse tallene bekrefter tallmateriale fra Vernepliktsverket og fra fødselsregisteret

Erfaring viser at det for de fleste er vanskelig å oppnå varig vektreduksjon når man først har blitt overvektig. Forebygging av overvekt er derfor av stor betydning. Tiltak som kan påvirke mat- og aktivitetsvaner vil være av særlig betydning. Tiltak på samfunnsnivå kan nå flere og være mer effektive enn kun å appellere til enkeltpersoner om å holde vekten under kontroll.

3.6.6 Folkehelsebarometer Birkenes 2024:

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- Verdien for landet som helhet
- Variasjonen mellom kommunene i fylket
- De ti beste kommunene i landet